

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2001/481

Karar Sayısı : 2004/91

Karar Günü : 30.6.2004

Resmi Gazete tarih/sayı: 22.10.2004/25621

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Menemen Asliye Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 302. ve 386. maddeleri ile 390. maddesinin üçüncü fıkrasının, Anayasa'nın 36. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Silahtan sayılan aletle etkili eylem suçundan düzenlenen ceza kararnamesine sanığın itirazını inceleyen Mahkeme, itiraz konusu kuralların, Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına vararak iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun itiraz konusu 302. ve 386. maddeleri ile 390. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan kurallar şöyledir:

“**Madde 302.-** Kanunda yazılı olan haller müstesna olmak üzere itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Şukadar ki, icabında Cumhuriyet Müddeumumisi dinlenir.

İtiraz varit görülürse bunu tetkik eden merci aynı zamanda itirazın mevzuu olan mesele hakkında da karar verir”.

“**Madde 386.-** Sulh mahkemelerinin görevi içinde bulunan suçlara sulh hakimi, duruşma yapmaksızın bir ceza kararnamesi ile karar verebilir.

Bu ceza kararnamesi ile ancak hafif veya ağır para cezasına veya nihayet üç aya kadar hafif hapis veya bir meslek ve sanatın icrasının tatiline veya müsadereye yahut bunlardan bir kaçına veya hepsine hükmedilebilir.

Ceza kararnamesiyle hükmedilecek hafif hapis cezası yerine “Cezaların infazı hakkında Kanun” gereğince para cezası da hükmolunabilir”.

“**Madde 390.-** Ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmişse itiraz üzerine duruşma yapılır. Şu kadar ki, sanık duruşmadan evvel itirazından vazgeçerse duruşmaya mahal kalmaz.

Duruşmada sanığı müdafii temsil edebilir. Hakim itiraz üzerine vereceği hükümde evvelki karar ile bağılı değildir.

Ceza kararnamesiyle hafif veya ağır para cezasına ya da muayyen bir meslek veya sanatın tatiline veya müsadereye yahut bunlardan birkaçına veya hepsine hükmedilmişse itiraz üzerine asliye mahkemesi başkan veya hakimi 301, 302 ve 303 ncü madde hükümlerine göre itirazı inceler. Bu halde itiraz dilekçesinin verilmesi, aleyhine itiraz olunan ceza kararnamesinin icrasını durdurur”.

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 36. maddesine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME KARARI

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Mustafa BUMİN, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Ali HÜNER, Fulya KANTARCIOĞLU, Aysel PEKİNER, Rüştü SÖNMEZ, Ertuğrul ERSOY, Tülay TUĞCU, Ahmet AKYALÇIN ve Enis TUNGA'nın katılmalarıyla 20.12.2001 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu Yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Uygulanacak Kural Sorunu

Anayasa'nın 152. ve 294 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları kanun ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin, Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kurallardır.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, iddiasına dayanak olarak ceza kararnamesi ile hafif hapis cezası dışındaki ceza ve müeyyidelere karar verilmesi halinde, bu kararnameye itiraz üzerine itirazı incelemekle görevli üst mahkemenin duruşma açılmaksızın, evrak üzerinden yapacağı inceleme ile itirazı kesin olarak karara bağlamasına ilişkin düzenlemenin savunma hakkını kısıtladığını ve adil yargılanma hakkını ihlâl ettiğini ileri sürmüştür.

Olayda, sanık hakkında ceza kararnamesiyle ağır para cezasına hükmedilmiş ve suç aletinin müsaderesine karar verilmiştir. Bu duruma göre, sanığın itirazını inceleyen Asliye Ceza Mahkemesi'nin uygulayacağı kural, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 390. maddesinin üçüncü fıkrasıdır. Anılan Kanun'un, itiraz müessesesi konusunda genel hükümleri içeren 302. maddesi ile sulh hakimlerinin ceza kararnamesi düzenlemelerine ilişkin esasların belirlendiği 386. maddesinin, bakılmakta olan davada uygulanma olanağı bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu kurallara ilişkin başvurunun Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle reddine oybirliği ile karar verilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Başvuru kararında, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 390. maddesinin itiraz konusu üçüncü fıkrasının, aynı Kanun'un 301., 302. ve 303. maddelerine yaptığı yollama nedeniyle, ceza kararnamesi ile hafif hapis cezası dışındaki yaptırım ve tedbirlere karar verilmesi halinde itiraz üzerine duruşma açılmaksızın dosya üzerinden inceleme yapılmasının, sanığın, suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda ayrıntılı olarak haberdar edilmek, suçlamalar konusunda karar verecek olan mahkeme önünde davasının açık olarak görülmesini ve hükmün açık oturumda verilmesini istemek, savunma ve müdafinin yardımından yararlanmak haklarını elinden aldığı ve bunun da Anayasa'nın 36. maddesinde belirtilen savunma hakkı ile adil yargılanma hakkını ihlâl ettiği ileri sürülmüştür.

Ceza kararnameleri ile ilgili esaslar Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 386 ila 391. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun'un 386. maddesine göre, suçun sulh ceza mahkemesinin görevine girmesi verilen cezanın üç aya kadar hafif hapis, hafif veya ağır para cezası, bir meslek veya sanatın tatili cezası ile müsadereye ilişkin olması halinde, ceza kararnamesi düzenlenmesi olanaklıdır. Ceza kararnamesi ile bu ceza ve yaptırımlardan birine, birkaçına veya hepsine hükmedilebilir. Ayrıca, hükmedilecek hafif hapis cezasının 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun gereğince para cezasına çevrilmesine de bir engel bulunmamaktadır. Kararnameye, 388. madde uyarınca tebliğinden itibaren sekiz gün içerisinde itiraz hakkı tanınmıştır.

Ceza kararnamesine itiraz başlıklı 390. maddeye göre, hafif hapis cezasını içeren ceza kararnamesine itiraz halinde duruşma açılarak genel usullere göre yargılama yapılması gerekmektedir. Ceza kararnamesi ile hafif veya ağır para cezası, meslek ve sanatın tatili ve müsadereden birisine veya bir kaçına karar verilmesi halinde ise, itiraz üzerine dosya asliye ceza mahkemesine gönderilecek, bu mahkemenin hakimi, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 301., 302. ve 303. maddelerine göre duruşma açmaksızın evrak üzerinde inceleme yaparak, itiraz hakkında karar verecektir. İtirazın yerinde görülmesi halinde ceza kararnamesinin kaldırılmasına, aksi halde itirazın reddine karar verilecektir. Her iki halde de verilen kararlar kesindir.

Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu öngörülmüştür.

İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Korumaya Dair Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasında, niza yahut suçlamanın aleni surette dinlenilmesi, yani davanın tarafların huzurunda yapılacak açık duruşma ile görülmesi kurala bağlanmış, üçüncü fıkrasında da, yargılamada sanığa tanınması gereken asgari haklar belirtilerek adil yargılanma hakkının kapsamı belirlenmiştir.

Değişen ve gelişen toplum koşulları nedeniyle çağdaş devletlerde, basit suçlarda, cezanın hafif ve ispatın kolay olduğu bazı hallerde ceza kararnamesi veya benzeri adlarla hakimlerin ve hatta idarenin ceza vermesinin ve bunu kabul etmeyen kişinin de yargıya başvurmasına olanak sağlanmasının gittikçe yaygınlaşan bir suç ve ceza politikası haline geldiği görülmektedir. Ceza kararnamesine itiraz edilmesi halinde ise, duruşma yapılması ve o duruşmada sanığın da hazır bulunabilmesi veya bir müdafî gönderebilmesi, adil yargılanma ve savunma hakkının doğal sonucudur.

Olağan yasa yolu olan itiraz, mahkemelerin son karar niteliğinde olmayan ve temyiz edilemeyen kararlarına karşı kabul edilmiş bir yasa yoludur. İtiraz üzerine inceleme, kural olarak evrak üzerinde ve duruşmasız yapılır. Ancak, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 390. maddesinde ceza kararnamelerinin özelliği gereği farklı bir düzenleme yapıldığı görülmektedir. Bu maddenin birinci fıkrasında, ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmişse itiraz üzerine duruşma yapılacağı öngörülmüştür. Bu durumda genel usul kurallarının uygulanacağı açıktır. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, diğer ceza ve yaptırımlar yönünden bu olanak ortadan kaldırılarak itirazın duruşma yapılmaksızın evrak üzerinden karara bağlanması kabul edilmiştir. Bu düzenlemeden, ceza kararnamesiyle hükmedilebilecek hafif hapis dışındaki ceza ve yaptırımların, özgürlüğü bağlayıcı ceza kadar önemli görülmediği anlaşılmakta ise de, para cezalarının ödenmemesi halinde hapis cezasına çevrilmesi, ayrıca, bunlara cezalandırma amacıyla hükmedilmesi, bu ceza ve yaptırımlara muhatap olan ve bunu kabul etmeyerek itiraz hakkını kullanan sanıklara hafif hapis cezasını içeren ceza kararnamelerinde olduğu gibi duruşma açılarak adil yargılanma ve savunma hakkının tanınmasını zorunlu kılmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'nın 36. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

VI- KARARIN YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesi ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 53. maddesi uyarınca, kanun, kanun hükmünde kararname veya TBMM İçtüzüğü ya da bunların belirli madde veya hükümleri iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlükten kalkar. Ancak, Anayasa Mahkemesi iptal kararı ile meydana gelecek hukuksal boşluğu kamu düzenini tehdit veya kamu yararını ihlâl edici nitelikte görürse, boşluğun doldurulması için iptal kararının yürürlüğe gireceği günü ayrıca kararlaştırabilir.

İtiraz konusu kuralın iptaline karar verilmesi ile meydana gelen hukuksal boşluk kamu yararını olumsuz yönde etkileyecek nitelikte olduğundan, yeni düzenleme yapması için yasama organına süre tanımak amacıyla iptal kararının Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesi uygun bulunmuştur.

VII- SONUÇ

A- 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı “Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu”nun 390. maddesinin 2369 sayılı Yasa ile değiştirilen son fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

B- İptal edilen fıkranın doğuracağı hukuksal boşluk kamu yararını ihlâl edici nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 2949 sayılı Yasa'nın 53.

Esas Sayısı : 2001/481
Karar Sayısı : 2004/91

maddesinin dördüncü ve beşinci fıkraları gereğince İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK BİR YIL SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE,

30.6.2004 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkanvekili	Üye	Üye
Haşim KILIÇ	Sacit ADALI	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Ertuğrul ERSOY	Tülay TUĞCU	Ahmet AKYALÇIN
Üye	Üye	Üye
Mehmet ERTEN	Mustafa YILDIRIM	Cafer ŞAT
Üye		Üye
Fazıl SAĞLAM		A. Necmi ÖZLER